

18). [On approval of the Regulation on the Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №856. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#n12> [in Ukrainian].

11. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky. (2018, January 17). [On approval of the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №67-r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ekonomichnoi stratehii na period do 2030 roku. (2021, March 3). [On approval of the National Economic Strategy for the period until 2030]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №179. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

13. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini. (2020, December 2). [On the approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №1556-r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

14. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovyykh kompetentnostei ta zatverdzhennia planu zakhodiv z yii realizatsii. (2021, March 3). [On the approval of the Concept for the Development of Digital Competencies and the approval of the action plan for its implementation]. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy №167-r. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

15. Deiaki pytannia orhanizatsii elektronnoi vzaiemodii derzhavnykh elektronnykh informatsiynykh resursiv. (2018, May 10). [Some issues of organizing electronic interaction of state electronic information resources]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №357. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/357-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

16. Polozhennia pro Natsionalnu komisiiu, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi zviazku ta informatyzatsii. (2011, November 23). [Regulations on the National Commission for State Regulation in the Field of Communications and Informatization]. *Ukaz Prezydenta Ukrainy №1067/2011. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067/2011#Text> [in Ukrainian].

17. Pro osnovni zasady zabezpechennia kiberbezpeky Ukrainy. (2017, October 5). [On the basic principles of ensuring cybersecurity in Ukraine]. *Zakon Ukrainy №2163-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. № 45. 403.* [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.11.2024

УДК 342.9:35.072.2

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-84-90

Баркалов Олександр Олександрович,

кандидат технічних наук

Barkalovaa@gmail.com

ORCID ID: 0009-0004-8814-2763

ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ КОНТРОЛЮ В СФЕРІ НАДРОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У даній статті визначено поняття, особливості та види контролю в сфері надрокористування в Україні.

Визначено, що контроль у сфері надрокористування в Україні – це система заходів, які здійснюються уповноваженими органами державної влади та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення раціонального, ефективного та законного використання надр, охорони довкілля, дотримання прав та інтересів держави, громадян і суб'єктів господарювання.

Зазначено, що основними цілями контролю в сфері надрокористування є: 1) забезпечення законності: перевірка дотримання законодавства у сфері надрокористування, зокрема виконання умов спеціальних дозволів та ліцензій; 2) раціональне використання надр, що передбачає запобігання виснаженню або необґрунтованому використанню ресурсів; 3) контроль за виконанням заходів щодо мінімізації впливу видобувної діяльності на навколишнє середовище; 4) контроль за повнотою і своєчасністю сплати податків, зборів і платежів, пов'язаних з використанням надр.

Особливостями контролю в сфері надрокористування є: 1) здійснюється відповідно до законів України, зокрема Кодексу України про надра, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також інших нормативно-правових актів; 2) охоплює технічні, екологічні, економічні та правові аспекти надрокористування; 3) здійснюється різними органами державної влади, зокрема Державною службою геології та надр України, органами екологічного контролю, органами місцевого самоврядування.

Виокремлено види державного контролю в сфері надрокористування: 1) державний контроль за геологічним

вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним використанням надр України; 2) державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд); 3) державний контроль за використанням і охороною надр; 4) державний контроль та розрахунок розміру збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.

Ключові слова: контроль, нагляд, контроль діяльність, надра, надрокористування, публічна адміністрація, владні повноваження, адміністративна процедура.

Barkalov O. CONCEPT, FEATURES, AND TYPES OF CONTROL IN THE SPHERE OF SUBSOIL USE IN UKRAINE

This article defines the concept, features and types of control in the field of subsoil use in Ukraine.

It is determined that control in the field of subsoil use in Ukraine is a system of measures carried out by authorized state authorities and local self-government bodies in order to ensure rational, effective and legal use of subsoil, environmental protection, compliance with the rights and interests of the state, citizens and business entities.

It is noted that the main objectives of control in the field of subsoil use are: 1) ensuring legality: checking compliance with legislation in the field of subsoil use, in particular, compliance with the conditions of special permits and licenses; 2) rational use of subsoil, which involves preventing depletion or unreasonable use of resources; 3) control over the implementation of measures to minimize the impact of mining activities on the environment; 4) control over the completeness and timeliness of payment of taxes, fees and payments related to the use of subsoil.

The features of control in the field of subsoil use are: 1) carried out in accordance with the laws of Ukraine, in particular the Code of Ukraine on Subsoil, the Law of Ukraine "On Environmental Protection", as well as other regulatory legal acts; 2) covers technical, environmental, economic and legal aspects of subsoil use; 3) carried out by various state authorities, in particular the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine, environmental control bodies, local self-government bodies.

The following types of state control in the field of subsoil use are distinguished: 1) state control over the geological study of subsoil (state geological control) and the rational and effective use of subsoil of Ukraine; 2) state supervision over the conduct of work on the geological study of subsoil, their use and protection, as well as the use and processing of mineral raw materials (state mining supervision); 3) state control over the use and protection of subsoil; 4) state control and calculation of the amount of damage caused to the state as a result of unauthorized use of subsoil.

Key words: control, supervision, control activities, subsoil, subsoil use, public administration, authority, administrative procedure.

Постановка проблеми. Ефективний контроль у сфері надрокористування є основою сталого використання природних ресурсів, збереження екологічної рівноваги та економічного добробуту держави. Він також сприяє боротьбі з корупцією та зловживаннями у видобувній галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика визначення змісту та видів надрокористування досліджувалась у наукових працях таких вчених, як: А.О. Борисенко, В.К. Колпаков, Т.О. Коломоєць, О.А. Лагода, Є.В. Шульга та інші. Окремі аспекти надрокористування в Україні досліджувалися в працях науковців В.К.Філатової, О.А.Грицан, Р.С.Кіріна, А.П.Гетьмана, О.М.Олійника та інших науковців.

Метою статті є розкриття поняття, особливості та види контролю в сфері надрокористування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В юридичній довідковій літературі контроль тлумачиться по-різному: 1) як виконання законів, рішень тощо [1, с. 323]; 2) як перевірка, спостереження з метою перевірки; ті, що займаються перевіркою, контролери [2, с. 256]; 3) одна із форм здійснення влади, яка забезпечує дотримання встановлених приписів [3, с. 68]. У теорії адміністративного права також можна спостерігати неоднозначне трактування науковцями поняття "контролю". Так, зокрема, О.Ф. Андрійко зазначає, що виходячи з розуміння сутності державного контролю у сфері управління як спостереження за відповідністю діяльності керованого об'єкта тим приписам, які він отримав від керуючого суб'єкта та виконання прийнятих рішень, він є конкретним і самостійним. Крім того, автор визначає контроль у ролі останньої фази, стадії управлінського процесу [3, с. 12]. У найзагальнішому значенні поняття "контроль" означає спостереження, нагляд за будь-чим, з метою перевірки відповідності тих або інших дій у галузі виробництва, державного управління, або поведінки громадян [7, с.92]. Під контролем прийнято також розуміти перевірку виконання прийнятих рішень чи обов'язків, покладених державою і суспільством на підприємства, установи, організації, посадових осіб і громадян, дотримання правових і соціальних норм, ліквідацію відхилень від заданих програм діяльності і нормативних вимог [4, с. 44]. Ю.П. Битяк, В.В. Зуй та С.В. Ківалов акцентують увагу на контролі як засобі виконання завдань у державному управлінні, як функції управління [5, с. 144]; В.М. Гаращук – у формі реалізації повноважень державних органів, або ж засобі у механізмі стримувань і противаг у діяльності державних органів і функціях громадянського суспільства, О.П. Полінець – у сукупності дій, які суб'єкти контролю застосовують стосовно підконтрольних об'єктів для досягнення цілей контролю з метою запобігання стагнації та руйнування системи державних функцій під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників [6; 7, с.92-93].

Таким чином, контроль є дієвим імперативним адміністративно-правовим засобом контрольної діяльності уповноважених суб'єктів публічної адміністрації, якому притаманні такі ознаки як: цілеспрямованість, тобто передбачає перевірку відповідності діяльності суб'єктів установленим нормам, приписам чи рішенням. Він спрямований на досягнення певного результату, такого як забезпечення

законності або ефективності державного управління; здійснюється в різних організаційних формах, наприклад, нагляд, спостереження та перевірка за діяльністю підконтрольних об'єктів, а також аналіз і перевірку їхніх дій або рішень на відповідність встановленим стандартам, нормам і програмам; є однією з ключових функцій публічного адміністрування, що забезпечує реалізацію його завдань і цілей, зокрема шляхом виявлення та усунення порушень; регулярність та системність, тобто здійснюється на постійній основі або в межах певних періодичних перевірок, що забезпечує системний характер управлінської діяльності; законодавча регламентація, тобто нормами права чітко встановлені порядок, методи та межі контрольних заходів; підконтрольність об'єктів (підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами, громадянами), діяльність яких є підконтрольною відповідно до визначених норм; реалізація через суб'єктів контролю, маємо на увазі, здійснюється уповноваженими органами, посадовими особами або іншими суб'єктами, наділеними відповідними повноваженнями, наприклад, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр; центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів; місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; превентивний характер має на меті не лише виявлення порушень, але й їхнє попередження, запобігання стагнації, кризовим явищам чи руйнуванню функціонування системи; корекція та вплив на об'єкт - у разі виявлення порушень контроль передбачає внесення корективів у діяльність підконтрольного суб'єкта, ліквідацію відхилень і забезпечення дотримання нормативних вимог; стабільність у процесі управління є останньою фазою управлінського процесу, що дозволяє оцінити ефективність прийнятих рішень і заходів, забезпечуючи зворотний зв'язок для вдосконалення управлінської діяльності.

Згідно законодавства у сфері надрокористування державний контроль і нагляд за веденням робіт по геологічному вивченню надр, їх використанням та охороною спрямовані на забезпечення додержання всіма державними органами, підприємствами, установами, організаціями та громадянами встановленого порядку користування надрами, виконання інших обов'язків щодо охорони надр, встановлених законодавством України [8].

Отже, контроль у сфері надрокористування в Україні – це система заходів, які здійснюються уповноваженими органами державної влади та органів місцевого самоврядування з метою забезпечення раціонального, ефективного та законного використання надр, охорони довкілля, дотримання прав та інтересів держави, громадян і суб'єктів господарювання.

З огляду на зазначене, вважаємо, що особливостями контролю в сфері надрокористування є: 1) здійснюється відповідно до законів України, зокрема Кодексу України про надра, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також інших нормативно-правових актів; 2) охоплює технічні, екологічні, економічні та правові аспекти надрокористування; 3) здійснюється різними органами державної влади, зокрема Державною службою геології та надр України, органами екологічного контролю, органами місцевого самоврядування.

Так, в структурі органів публічної влади повноваження щодо здійснення контролю залежно від об'єкту контролю в сфері надрокористування належать:

1. Державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним використанням надр України здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр – це Державна служба геології та надр України.

Держгеонадра відповідно до покладених на неї завдань:

1) веде: державний облік родовищ, запасів і проявів корисних копалин; державний баланс запасів корисних копалин; державний кадастр родовищ і проявів корисних копалин; державний облік підземних вод та водного кадастру; каталог відомостей про геологічну інформацію;

2) формує державний резерв родовищ дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння;

3) формує державний фонд родовищ корисних копалин та резерв цього фонду;

4) здійснює державну реєстрацію та веде облік робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр;

5) розробляє карти сейсмічного районування території України;

6) здійснює державний контроль за геологічним вивченням надр (державний геологічний контроль) та раціональним і ефективним їх використанням, зокрема за: обґрунтованістю застосування методик і технологій, якістю, комплексністю, ефективністю робіт з геологічного вивчення надр; виконанням рішень з питань методичного забезпечення проведення робіт з геологічного вивчення та використання надр; дотриманням нормативів, стандартів та інших вимог щодо геологічного вивчення і використання надр, умов спеціальних дозволів на користування надрами (у тому числі на користування нафтогазоносними надрами) та угод про умови користування надрами (у тому числі угод про умови користування нафтогазоносними надрами); повнотою вивчення геологічної будови надр, гірничо-технічних, інженерно-геологічних, геолого-екологічних та інших умов вивчення родовищ корисних копалин; використанням технічних засобів і методів проведення робіт з геологічного вивчення надр, які виключають невикористані втрати корисних копалин і

погіршення їх якості; своєчасністю та відповідністю встановленим вимогам введення в експлуатацію розвіданих родовищ корисних копалин; дотриманням під час дослідно-промислової експлуатації родовищ корисних копалин технологій, які забезпечують необхідне їх вивчення, не знижуючи при цьому промислову цінність; збереженням розвідувальних гірничих виробок і свердловин для розробки родовищ корисних копалин, збереженням геологічної документації, зразків порід, дублікатів проб, які можуть бути використані під час подальшого вивчення надр; обґрунтованістю напрямів пошукових, розвідувальних та інших робіт з геологічного вивчення надр; своєчасністю і правильністю державної реєстрації робіт з геологічного вивчення і використання надр, наявністю спеціальних дозволів на користування надрами і виконання передбачених ними умов; повнотою і вірогідністю вихідних даних про кількість та якість запасів основних і спільно залягаючих корисних копалин і компонентів, що містяться в них, а також поданням підприємствами та організаціями звітних балансів запасів корисних копалин; веденням обліку видобування нафти, газу та супутніх компонентів; виконанням рішень Державної комісії по запасах корисних копалин надрокористувачами; проведенням пошуково-розвідувальних та інших робіт з геологічного вивчення підземних вод; відповідністю геологорозвідувальних робіт і наукових досліджень державним контрактам і замовленням, а також проектам проведення таких робіт; виконанням державних програм геологорозвідувальних робіт, геологічних завдань і замовлень; виконанням вимог щодо охорони надр під час ведення робіт з їх вивчення [9, п.4];

2. Державний нагляд за веденням робіт з геологічного вивчення надр, їх використанням та охороною, а також використанням і переробкою мінеральної сировини (державний гірничий нагляд) здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці - Державна служба України з питань праці.

Державна служба України з питань праці наділена наступними контрольно-наглядовими повноваженнями: здійснює державний гірничий нагляд з питань: правильності розробки родовищ корисних копалин; додержання правил проведення геологічних і маркшейдерських робіт під час дослідно-промислової розробки та експлуатації родовищ корисних копалин; додержання правил та технологій переробки мінеральної сировини; правильності та своєчасності проведення заходів, що гарантують безпеку людей, майна і навколишнього природного середовища, гірничих виробок і свердловин від шкідливого впливу робіт, пов'язаних із користуванням надрами; повноти вивчення родовищ корисних копалин, гірничо-технічних, інженерно-геологічних, гідрогеологічних та інших умов їх розробки, будівництва та експлуатації підземних споруд, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва; виконання вимог щодо охорони надр під час встановлення кондицій на мінеральну сировину та експлуатації родовищ корисних копалин; повноти видобування оцінених запасів корисних копалин і наявних у них компонентів; додержання встановленого порядку обліку запасів корисних копалин, обґрунтованості та своєчасності їх списання; здійснює державний нагляд (контроль) у сфері гірничих відносин на підприємствах вугільної, гірничорудної та нерудної промисловості, під час проведення гірничих робіт, будівництва та експлуатації, ліквідації або консервації гірничих підприємств; здійснює нагляд (контроль) за дотриманням умов спеціальних дозволів на користування надрами в частині державного гірничого нагляду; здійснює державний ринковий нагляд у межах сфери своєї відповідальності; здійснює дозиметричний контроль робочих місць та доз опромінення працівників; здійснює контроль за відповідністю визначеним вимогам віднесення вугільних шахт, що небезпечні внаслідок наявності газу, можливості раптових викидів та гірських ударів, до відповідних категорій; забезпечує складання санітарно-гігієнічних характеристик умов праці для подальшого визначення зв'язку захворювання з умовами праці [10].

3. Державний контроль за використанням і охороною надр у межах своєї компетенції здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів - Державна екологічна інспекція України.

До контрольно-наглядових повноважень Держекоінспекції відповідно до покладених на неї завдань здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням центральними органами виконавчої влади та їх територіальними органами, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування в частині здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями незалежно від форми власності і господарювання, громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, а також юридичними особами - нерезидентами вимог законодавства:

а) про екологічну та радіаційну безпеку, про оцінку впливу на довкілля, про стратегічну екологічну оцінку, про моніторинг, звітність та верифікацію викидів парникових газів, зокрема: щодо виконання умов висновків з оцінки впливу на довкілля, висновків державної екологічної експертизи; під час здійснення операцій з металобрухтом;

б) про охорону земель, надр, зокрема щодо: консервації деградованих і малопродуктивних земель; збереження водно-болотних угідь; виконання екологічних вимог під час надання у власність і користування, зокрема в оренду, земельних ділянок; здійснення заходів із запобігання забрудненню земель хімічними і радіоактивними речовинами, відходами, стічними водами; додержання режиму використання земель природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, а також територій, що підлягають особливій охороні; додержання екологічних нормативів з питань використання та охорони земель; ведення

будівельних, днопоглиблювальних робіт, видобування піску і гравію, прокладення кабелів, трубопроводів та інших комунікацій на землях водного фонду; установлення та використання водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, а також додержання режиму використання їх територій; використання та охорони надр;

в) про охорону, раціональне використання вод та відтворення водних ресурсів, зокрема щодо: виконання державних цільових, міждержавних та регіональних програм використання і охорони вод, відтворення водних ресурсів; наявності та додержання умов дозволів, установлених нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин, лімітів забору і використання води та скидання забруднюючих речовин; права державної власності на води; ведення водокористувачами обліку забору та використання вод, здійснення контролю за якістю і кількістю скинутих у водні об'єкти зворотних вод і забруднюючих речовин та за якістю води водних об'єктів у контрольних створах, а також подання відповідним органам звітів; дотримання встановленого режиму господарської діяльності у зонах санітарної охорони джерел питного та господарсько-побутового водопостачання, водоохоронних зонах, прибережних захисних смугах, смугах відведення та берегових смугах водних шляхів, очисних та інших водогосподарських споруд і технічних пристроїв; здійснення водокористувачами заходів із запобігання забрудненню водних об'єктів стічними (дошовими, сніговими) водами, що відводяться з їх території; здійснення заходів з економного використання водних ресурсів; використання води (водних об'єктів) відповідно до цілей та умов їх надання водокористувачам; здійснення погоджених у встановленому порядку технологічних, лісомеліоративних, гідротехнічних та інших заходів щодо охорони вод від вичерпання, поліпшення їх стану, а також припинення скидання забруднених зворотних вод (стічні, шахтні, кар'єрні, дренажні води); проведення робіт, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварій, які можуть спричинити погіршення якості води; дотримання екологічних вимог під час проектування, розміщення, будівництва нових і реконструкції діючих підприємств, споруд та інших об'єктів; здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням шкідливій дії води і ліквідацією її наслідків; дотримання регламентів скидання промислових забруднених стічних чи шахтних, кар'єрних, рудникових вод з накопичувачів, норм і правил експлуатації технологічних водойм (ставки-охолоджувачі теплових і атомних станцій, рибоводні ставки, ставки-відстійники та інші); використання, відтворення і охорони морського середовища і природних ресурсів внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України та континентального шельфу України;

г) щодо наявності дозволів, лімітів та квот на спеціальне використання природних ресурсів, дотримання їх умов [11, п.4].

4. Державний контроль та розрахунок розміру збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, відповідно до методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів - Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та Державна екологічна інспекція України.

До контроль-наглядових повноважень Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України в сфері надрокористування належить:

1) забезпечує у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр нормативно-правове регулювання, а саме розробляє проекти нормативно-правових актів, видає нормативно-правові акти в межах повноважень, передбачених законом, з питань: ведення обліку робіт і досліджень, пов'язаних з геологічним вивченням надр; визначення правил розробки нафтових і газових родовищ; ведення централізованого обліку видобутку нафти, природного газу, газового конденсату, супутньої пластової води, а також закачки в пласти води та газу; ведення обліку нафтових і газових свердловин та обліку обсягу погашених і видобутих корисних копалин, їх втрат, а також форм звітності щодо обліку запасів корисних копалин для ведення державного обліку родовищ, запасів і проявів корисних копалин; визначення порядку обліку, зберігання та користування матеріалами державного інформаційного геологічного фонду; визначення порядку розробки кондицій на мінеральну сировину; проведення державної експертизи та оцінки запасів корисних копалин; визначення змісту, оформлення і порядку подання на розгляд в установленому порядку геолого-економічної оцінки родовищ металічних і неметалічних корисних копалин; визначення порядків: - надання спеціальних дозволів на користування надрами; - проведення аукціонів з продажу спеціальних дозволів на користування надрами; - погодження надання надр у користування; встановлення першовідкривачів родовищ корисних копалин та грошової винагороди за відкриття нових родовищ корисних копалин, що мають промислове значення; проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, пов'язаних з розробленням і впровадженням у виробництво наукових і методичних основ прогнозування, пошуком та розвідкою родовищ корисних копалин, прогнозуванням змін геологічного середовища та іншими потребами геологічного вивчення надр, зокрема щодо: - стадій геологорозвідувальних робіт; - порядку організації та здійснення розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення; - ведення Державної еколого-геологічної карти; розпорядження геологічною інформацією; функціонування каталогу відомостей про геологічну інформацію; функціонування Державного сховища геологічної інформації та кам'яного матеріалу і порядку передачі до нього первинної

геологічної інформації; функціонування електронного кабінету надрокористувача; ведення Державного водного кадастру за розділом “Підземні води”; організації оформлення Держгеонадрами матеріалів про адміністративні правопорушення та накладення адміністративних стягнень; здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;

2) здійснює подання щодо віднесення корисних копалин до корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення;

3) надає пропозиції щодо надання чи продовження строку дії спеціальних дозволів на користування надрами та пропозиції щодо визначення переліку ділянок надр, дозволи на користування якими виставляються на аукціон, з одночасним зазначенням умов, за яких можливе надрокористування на запропонованих ділянках надр, у частині дотримання вимог природоохоронного законодавства або обґрунтовані пропозиції щодо неможливості надрокористування на запропонованих ділянках надр з дотриманням вимог природоохоронного законодавства;

4) погоджує розміщення будь-яких технологічних споруд для користування нафтогазоносними надрами протягом усього строку дії спеціального дозволу на користування нафтогазоносними надрами в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони України;

5) погоджує особливий режим ведення робіт на ділянках нафтогазоносних надр, що знаходяться в межах територіальних вод та виключної (морської) економічної зони України і на використання яких отримано спеціальний дозвіл;

6) погоджує склад аукціонного комітету з продажу спеціальних дозволів на користування надрами [12, п.4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Юридична енциклопедія : в 6 т. / [Редкол. : Ю. С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін.]. К. : Видавництво "Українська енциклопедія" ім. М. П. Бажана. 2001. Т. 3. 789 с.

2. Cantillon R. Essay on the Nature of Commerce in General. Ed. H. Higgs / R. Cantillon. London : Macmillan & Co., 1931. 193 p.

3. Андрійко О. Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук : спец. 12.00.07. К., 1999. 38 с.

4. Цветков В. В. Реформування державного управління в Україні : проблеми і перспективи. К. : Оріяни. 1998. 79 с.

5. Битяк Ю. П., Зуй В. В. Адміністративне право України / Ю. П. Битяк, В. В. Зуй. Х. : Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. 1996. 160 с.

6. Полінець О. П. Контроль в державному управлінні України : теоретико-організаційні питання : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. К., 2003. 248 с.

7. Чорна В.Г. Контроль та нагляд як адміністративно-правові засоби регулювання у сфері позашкільної освіти України. *Адміністративне право і процес*. 2012. №2(2). С. 92-98.

8. Кодекс України про надра: Закон України від 27 липня 1994 року №132/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*, 1994. № 36. Ст.340.

9. Про затвердження Положення про Державну службу геології та надр України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1174. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text>

10. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text>

11. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію України: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text>

12. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text>

REFERENCES:

1. Shemshuchenko, Yu.S. (Ed.) (2001). *Yurydychna entsyklopediia v 6 t.* [Legal encyclopedia in 6 volumes]. (Vol.3). 789. [in Ukrainian].

2. Cantillon, R. (1931). *Essay on the Nature of Commerce in General.* 193. [in English].

3. Andriiko, O. F. (1999). *Orhanizatsiino-pravovi problemy derzhavnoho kontroliu u sferi vykonavchoi vldy.* [Organizational and legal problems of state control in the sphere of executive power]. *Avtooref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora yuryd. nauk spets. 12.00.07.* 38. [in Ukrainian].

4. Tsvietkov, V.V. (1998). *Reformuvannia derzhavnoho upravlinnia v Ukraini: problemy i perspektyvy.* [Public administration reform in Ukraine: problems and prospects]. 79. [in Ukrainian].

5. Bytiak, Yu.P., Zui, V.V. (1996). *Administratyvne pravo Ukrainy.* [Administrative law of Ukraine]. 160. [in Ukrainian].

6. Polinets, O.P. (2003). *Kontrol v derzhavnomu upravlinni Ukrainy: teoretyko-orhanizatsiini pytannia .*

[Control in public administration of Ukraine: theoretical and organizational issues]. *Dys. ... kand. nauk z derzh. upr.* 25.00.01. 248. [in Ukrainian].

7. Chorna, V.H. (2012). Kontrol ta nahliad yak administratyvno-pravovi zasoby rehuliuвання u sferi pozashkilnoi osvity Ukrainy. [Control and supervision as administrative and legal means of regulation in the field of extracurricular education in Ukraine]. *Administratyvne pravo i protses.* №2(2). 92-98. [in Ukrainian].

8. Kodeks Ukrainy pro nadra. (1994, July 27). [Code of Ukraine on Subsoil]. *Zakon Ukrainy №132/94-VR. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy № 36.* 340. [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu heolohii ta nadr Ukrainy. (2015, December 30). [On approval of the Regulations on the State Service of Geology and Subsoil of Ukraine]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1174.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1174-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu sluzhbu Ukrainy z pytan pratsi. (2015, February 11). [On approval of the Regulations on the State Labor Service of Ukraine]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №96.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

11. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Derzhavnu ekolohichnu inspektsiiu Ukrainy. (2017, April 19). [On approval of the Regulations on the State Ecological Inspectorate of Ukraine]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy №275.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

12. Deiaki pytannia Ministerstva zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv. (2020, June 25). [Some issues of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources]. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 614.* Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 19.11.2024

УДК 342.951:347.963

DOI: 10.36550/2522-9230-2024-17-90-96

Кальчук Олексій Миколайович,

кандидат юридичних наук,

докторант Київського інституту інтелектуальної власності і права

Національного університету «Одеська юридична академія»

kalchuk8585@ukr.net

ORCID ID: 0009-0002-0582-8168

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню особливостей антикорупційної політики в органах прокуратури України, існуючих прогалин її реалізації та напрямів їх усунення. Актуальність дослідження антикорупційної політики в органах прокуратури обумовлена їх важливістю для функціонування правової системи держави та забезпечення верховенства права. Звернено увагу на доктринальне розуміння поняття «антикорупційна політика», зважаючи на відсутність його формулювання на законодавчому рівні. Запропоновано під антикорупційною політикою в органах прокуратури розуміти сукупність взаємопов'язаних складових (нормативно-правова, інституційна, превентивно-процедурна) спрямованих на запобігання, виявлення та протидію корупційним правопорушенням у діяльності прокурорів, забезпечення їх прозорості, доброчесності та відповідальності. З'ясовано, що засади реалізації антикорупційної політики та порядок застосування окремих антикорупційних заходів нині закріплені в законах України (наприклад, в Законі України «Про запобігання корупції»), підзаконних актах органів прокуратури (зокрема, Антикорупційна програма Офісу Генерального прокурора України), актах органів прокурорського самоврядування (наприклад, Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів). Визначено, що інституційна складова передбачає розподіл обов'язків у сфері запобігання та протидії корупції в середині системи між посадовими особами (прокурори, керівники органів прокуратури), структурними підрозділами органів прокуратури (Офіс Генерального прокурора України). Встановлено, що превентивно-процедурна складова антикорупційної політики є комплексом формалізованих заходів, механізмів та процедур, що забезпечують її практичну реалізацію в органах прокуратури, зокрема через використання сучасних цифрових технологій (перевірка факту подання декларації, тасмна перевірка на доброчесність, службове розслідування, антикорупційна освіта та підвищення кваліфікації). Зроблено висновок, що незважаючи на успіхи в реалізації антикорупційної політики в органах прокуратури відкритими є питання забезпечення прозорості окремих управлінських процесів, залучення громадськості та медіа до реалізації антикорупційної політики, поступова цифровізація і автоматизація процесів для мінімізації людського фактора.

Ключові слова: органи прокуратури, корупція, антикорупційна політика, доброчесність, прозорість, службове розслідування.